

παρθενίας αὐτῆ φυλαττομένης ἀχράντου· ἐνθυμήθητε, ὅτι ὁ ἐν τούτῳ εὐ-
δοκήσας Θεός, μυρίας ἐκ τῆς φύσεως ἀφορμὰς πρὸς τὴν πίστιν τῶν παρα-
δόξων προλαβὼν κατεβάλετο.

pariat, virginitate illi integra permanente; cogitate Deum, cui hoc placuit, innumera ex natura argumenta ad rerum mirabilium fidem in antecessum proposuisse.

S. ZENO Veronensis († 372/380)

TRACTATUS

- PL 11, 278 Lib. I, Tract. II, IX. [...] O caritas, quam pia et quam opulenta! O quam potens! Nihil habet, qui te non habet. Tu Deum in hominem demutare valuisti. Tu eum breuiatum, paulisper ab maiestatis suae immensitate peregrinari fecisti. Tu virginali carceri novem mensibus religasti. Tu Evam in Mariam redintegrasti. Tu Adam in Christo renovasti. 451
- PL 11, 303 Tract. IV, III. Sed dicet aliquis: Etiam Maria virgo et nupsit et peperit. Sit aliqua talis et cedo. Caeterum illa fuit virgo post conubium, virgo post conceptum, virgo post filium. Denique si esset aliquid virginitate melius, Dei filius hoc magis potuerat suae matri praestare, cui praestiterit, ut divinae virginitatis honore polleret. 452
- PL 11, 352 Tract. XIII, X. Diximus de prima circumcissione carnali, quae Iudaeorum est: nunc breviter de secunda spiritali, quae nostra est, edicamus, quae tantum potestatis gerit, ut a femina coeperit, quod priori impossibile fuit. Denique a muliere, quae prior peccaverat, circumcissionis incipit cura. Et quia suasionem per aurem irrepens diabolus, Evam vulnerans interemerat; per aurem intrans Christus in Mariam, universa cordis desecat vitia: vulnusque mulieris, dum de virgine nascitur, curat. Signum salutis accipite. Corruptelam integritas, partum est secuta virginitas. 453
- PL 11, 408 Lib. II, Tract. VII, I. [...] Quapropter duas esse nativitates Domini nostri Iesu Christi necessario scire debet populus christianus, ne quem patiat error: unam, qua natus est, alteram, qua renatus. Sed sicut est spiritalis prima sine matre, ita sine patre se- 454

● PG 29, 425, 601. PG 30, 477, 865. PG 31, 685, 1645, 1668. PG 32, 964, 965, 1368.

● MARCELLUS ANCYRANUS († 374/376), *Expositio fidei ad Athanasium*: PG 18, 1306.

● TITUS BOSTRENUS († ca 376) PG 18, 1267. *Oratio* probabiliter est apocrypha (cf. CAYRÉ, II, 435; BARDENHEWER, II, 46).

cunda carnalis. Haec miranda, inenarrabilis illa, propheta dicente:
*Nativitatem eius quis enarrabit?*¹

- 455 IV. Nunc videamus, quae consequuntur. Per idem tempus duae PL
cognatae concipiunt, una contra spem, altera verbo. Haec miratur 11, 411
se habere, quod nescit: laetatur illa, quia discit. Elisabeth sterilis
foecunditate tumet feliciter venter, Mariae maiestate. Illa praeco-
nem portat, haec iudicem. Exsultate, feminae, promotionemque
vestri sexus agnoscite. Culpa deleta veteri, ecce per vos iungimur
coelo: anus enim peperit angelum, et virgo Deum.
- 456 Tract. VIII, II. Etenim Deus Dei Filius, tempore constituto, PL
dissimulata interim maiestate, ab aetherea sede profectus, in prae- 11, 413
destinatae virginis templo sibimet castra metetur, quibus latenter
infunditur in hominem gigniturus, ibidemque salvo, quod erat, me-
ditatur esse, quod non erat. Mixtus itaque humanae carni se fingit
infantem. Mariae superbus emicat venter, non munere coniugali,
sed fide, Verbo, non semine. Decem mensium fastidia nescit, utpote
quae in se creatorem mundi concepit: parturit non dolore, sed gau-
dio. Mira res: exsultans exponit infantem totius naturae antiquitate
* maiorem. Interea rudis non gemit feta. Non mundum, ut adsolet, *414
infans fusus ingrediens, sponte vitae reptantis praeviis lacrymis
auspicatur. Non mater eius tanti partus pondere exhausta, totis
pallens iacuit resoluta visceribus. Non Filius matris, aut suis est
ullis sordibus delibutus; neque enim re vera aliquid circa se habere
posset immundum, qui humani generis peccata, sordes et maculas
venerat mundaturus. Denique purgationes, quae sunt tarditate
periculosae, nulla puerum maternorum viscerum prosecuta sunt
damna. Nulla adhibita rudi fetae sueto more fomenta; neque enim,
fratres, his poterat indigere, quae accipere in uterum meruerat Fi-
lium animarum omnium salvatorem. O magnum Sacramentum!
Maria virgo incorrupta concepit, * post conceptum virgo peperit, *415
post partum virgo permansit.
- 457 Tract. IX, I. Secundum quod Deus suos promiserat per pro- PL
phetas, * Filium suum salvatorem generi humano se esse missurum 11, 415
commodum tempore maturo, divinitatis interim dignitate deposita, *416
non tamen potestate, coelo egressus, metatura praedicta sacrario
templi virginalis hospes pudicus illabitur; ibidemque, qualis velit
esse, disponit. Immo, quod iam olim disposuerat complendum, la-
tenter assumit; namque requiescit libens florentissimo in domicilio
castitatis, et in visceribus sacrae virginis comparat sibi corpus suo
iudicio nasciturus. In hominem coaptatus, in tegumento carnis in-

¹ Isa. LIII, 8.

cluditur Deus; humanamque vitam mutuatur de tempore, qui prae-
stat temporibus aeternitatem. Mira res: concipit Maria de ipso,
quem parit: tumet uterus maiestate, non semine, capitque virgo,
quem mundus mundique non capit plenitudo. Interea promovent
*417 suum membra factorem, et opus sui figura vestit artificem. Par-
turit Maria non * dolore, sed gaudio: nascitur sine patre Filius, non
totus matris, sibi debens, quod conceptus est, donans matri, quod
natus, quae principaliter stupet talem sibi Filium provenisse, qui
ex se natus non crederetur, nisi quia sicut fuit virgo incorrupta post
conceptum, permanet talis quoque post partum.

S. CYRILLUS Hierosolymitanus (313/315 † 386/387)

CATECHESSES (347)

PG 33, 465 Catechesis IV, IX. Πίστευε δέ, ὅτι οὗτος ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, 458
διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐξ οὐρανῶν κατέβη ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν ὁμοιοπαθεῖ
ταύτην ἡμῖν ἀναλαβὼν ἀνθρωπότητα, καὶ γεννηθεὶς ἐξ ἁγίας Παρθένου καὶ
ἁγίου Πνεύματος· οὐ δοκῆσει καὶ φαντασίᾳ τῆς ἐνανθρωπήσεως γενομένης
*468 ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ· οὐδὲ ὥσπερ * διὰ σωτῆρος διελθὼν τῆς Παρθένου, ἀλλὰ
σαρκωθείς ἐξ αὐτῆς ἀληθῶς [καὶ γαλακτοτροφηθεὶς ἀληθῶς ἐξ αὐτῆς]· φα-
γὼν ὡς ἡμεῖς ἀληθῶς, καὶ πιών ὡς ἡμεῖς ἀληθῶς. Εἰ γὰρ φάντασμα ἦν ἢ
ἐνανθρώπησις, φάντασμα καὶ ἢ σωτηρία. Διπλοῦς ἦν ὁ Χριστός, ἄνθρωπος
μὲν τὸ φαινόμενον, Θεὸς δὲ τὸ μὴ φαινόμενον.

PG 33, 616 Catechesis VII, IX. [...] Αὐτός τε ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τῷ 459

PG 33, 466 Catechesis IV, IX. Crede vero quod hic unigenitus Filius Dei 458
propter peccata nostra de coelis ad terram descendit, assumpta
humanitate ista, iisdem quibus subiicimur affectibus obnoxia; na-
tusque est ex sancta Virgine et sancto Spiritu: facta, non secundum
*467 opinionem ac fictam speciem, sed secundum * veritatem, inhumana-
tione [seu hominis susceptione]. Neque per Virginem uti per cana-
lem traiectus, sed ex ea vere incarnatus [et vere ex ea lacte nutri-
tus]; manducans uti nos vere, et vere uti nos bibens. Si enim hu-
manae naturae assumptio phantasma [ac ludibrium oculorum] fuit,
phantasma itidem fuerit salus. Duplex erat Christus: homo quidem,
quantum ad id quod videbatur; Deus vero, quantum ad illud quod
latebat.

PG 33, 615 Catechesis VII, IX. [...] Ipse unigenitus Filius Dei, quo tempore 459

● PL 11, 407, 495.

● S. DAMASUS PP. († 384): PL 13, 351, 352, ■ 359, 373, 376 (cf. PLS I, 310, III, 256).